

VAASAN YLIOPISTO
AVOIN YLIOPISTO

TILIT TARKASTUKSEEN VAI TARKASTAJAT TILILLE

Tilintarkastuksella on pitkät perinteet

Sanomalehtiyliopisto
2004

Julkaisija Vaasan yliopisto, Levón-instituutti, Avoin yliopisto,
PL 700 (Wolffintie 34), 65101 Vaasa. www.uwasa.fi/avoin/

Toimittaja Outi Järvi.
Kansi Rauno Kaikkonen. Taitto Merja Kokko.

Oy Fram Ab, Vaasa 2005
ISBN: ISSN: 1458-0055

ESIPUHE

Tilintarkastuksen historia on kiehtova. Silkkitien kamelikaravaanit, Egyptin faaraoiden ja Kiinan keisarien kirjurit, myöhäiskeskiajan ja renessanssin italialaiset kauppahuoneet ja Intiaan matkaavat purjealukset kytkeytyvät olennaisella tavalla alan kehityskaareen, vaikka maallikko mieltäisi tilintarkastuksen liittyväksi ainoastaan nykyaikaiseen liiketoimintaan. Julkisuudessa tilintarkastus liitetään varsin usein erilaisiin skandaalinkäryisiin tapahtumiin: suuryritysten konkursseihin, petoksiin ja vahingonkorvauksiin. Todellisuus on luonnollisesti monivahahteisempi, ja tilintarkastus vaikuttaa tavallisenkin ihmisen elämään. Huonosti hoidettu valvonta ja tarkastus voivat aiheuttaa mittavia kustannuksia, joista lasku viime kädessä lankeaa kuluttajille ja veronmaksajille.

Sanomalehtiyliopiston artikkelikokoelmassa professori Teija Laitinen luo silmäyksen tilintarkastuksen historialliseen kehitykseen ja alan tutkimukseen Vaasan yliopistossa. KTM Kim Ittosen artikkelissa tilintarkastusta lähestytään erityisesti pienyrittäjän näkökulmasta. KTM Johanna Miettinen tarkastelee tilintarkastajan riippumattomuutta ja KTM Annukka Jokipii selvittää yrityksen sisäisen valvonnan ja tilintarkastuksen välistä suhdetta. Artikkelikokoelmaan liittyy myös kaksi seminaarialustusta: johtaja Heikki Hakalan alustus tilintarkastuksesta verohallinnon näkökulmasta ja rahoituspäällikkö Riitta Lammin seminaarialustus tilintarkastuksen merkityksestä rahoituksessa.

Vaasan yliopiston avoin yliopisto kiittää kaikkia sanomalehtiyliopiston osanottajia ja seminaarin alustajia sekä professori Teija Laitista, artikkeleiden kirjoittajia ja sanomalehti Pohjalaista tilintarkastukseen liittyvän tutkimuksen ja näkökulmien tuomisesta suuren yleisön ulottuville.

Vaasassa 1. päivänä heinäkuuta 2005

Outi Järvi
Koulutus­päällikkö
Avoin yliopisto

Sisältö

Esipuhe

Tilit tarkastukseen vai tarkastajat tilille Tilintarkastusalan muutokset antoivat aiheen syksyn sanomalehtiyliopistolle	7
Professori Laitinen omistautuu tieteelle ja tallille	10
Silkkitieltä puuvillatehtaalle	12
Kim Ittonen tutkii ja tuomitsee	17
Kun kissa on poissa, hiiret hyppivät pöydälle – tilintarkastus kiinnostaa yrityksen lähipiiriä!	19
Johanna Miettinen lataa patterinsa lenkipolulla.....	25
Milloin ystävänpalvelus muuttuu karhunpalvelukseksi? Liian läheinen suhde voi vaarantaa tilintarkastuksen.....	27
Annukka Jokipii haki vauhtia jatko-opintoihin maailmalta.....	32
Paimen pukin ja kaalimaan vartijana Heikko sisäinen valvonta työllistää tilintarkastajaa	34
”Tilintarkastuslaki muuttuu - yrittäjän tietoisuus”	38
Pienyrittäjän rahoituspäätös – Uudistuvan lain vaikutukset	41

Tilit tarkastukseen vai tarkastajat tilille

Tilintarkastusalan muutokset antoivat aiheen syksyn sanomalehtiyliopistolle

Tilintarkastuksen erityiskysymykset ovat tämän syksyn aihe sanomalehtiyliopistossa. Avoimen yliopiston ja Pohjalaisen tarjoaman kokonaisuuden asiantuntijaosuudesta vastaa tällä kertaa Vaasan yliopiston ainelaitoksista kauppatieteellisen tiedekunnan laskentatoimen ja rahoituksen laitos.

Teija Laitinen, laskentatoimen ja rahoituksen professori ja kauppatieteellisen tiedekunnan varadekaani, toteaa tilintarkastuksen alalla pohdittavan nyt talouselämän keskeisiä kysymyksiä. Tilintarkastus on pinnalla, sillä alalle on tiedossa lakiuudistuksia sekä Suomessa että maailmalla. Lisäksi kansainväliset yritysskandaalit ovat herättäneet monenlaisia kysymyksiä ja keskusteluja tilintarkastuksen ja tilintarkastajien suhteen. Laitinen toivoo, että sanomalehtiyliopiston myötä alaa tuntemattomien käsitys tilintarkastuksesta selkenisi. Hänen kokemuksensa mukaan useat mieltävät tilintarkastuksen tehtävät ja tavoitteet väärin.

Tilintarkastuksen kattilassa kiehuu

- Vuoden 2006 alusta on suunniteltu, että voimaan astuu uusi tilintarkastuslaki. Sen mukaan pienimmille yrityksille tilintarkastus tulee vapaaehtoiseksi, jolloin omistajat saavat itse päättää tehdäänkö tilintarkastus.

- Lisäksi uudistuksen myötä kaikki tilintarkastajat olisivat ammattitutkinnon suorittaneita. Laista on muutoinkin noussut paljon keskustelua alan ammattijulkaisuissa, eli Suomessa jossakin määrin kiehuu, selvittää professori Laitinen tilintarkastuksen alan muutostilannetta.

Enron on yksi tunnetuimmista viimeaikaisista yritysskandaaleista. Siinä luottavaiset piensijoittajat kokivat yllätyksen, kun yritys pystyi peittelemään vuosia tappioitaan käyttämällä erikoisia kirjanpitoinstrumentteja. Erityisesti Enronin tapaus toi esille intressiristiriidan tilintarkastajien tarjoamissa konsultointipalveluissa. Laitisen mukaan julkisuudessa on esitetty väitteitä, että jos tilintarkastajat saavat konsultoinnista hyvän korvauksen, tilintarkastuksen onnistuminen samassa yrityksessä saattaisi vaarantua.

- Tilintarkastajanhan pitäisi valvoa omistajan etua, ja näissä Enronin kaltaisissa skandaalitapauksissa, on viitattu siihen suuntaan, että johto ja tilintarkastaja ovat olleet liian läheisessä yhteistyössä. Tilintarkastajan riippumattomuus voi sellaisessa tilanteessa vaarantua, Laitinen kuvailee.

Skandaaleitta eteenpäin Suomessa

Professori Laitisen mukaan Suomessa tilintarkastustutkimus on vielä lapsenkengissä. Kansainvälisen tilintarkastustutkimuksen kentällä yritysmaailman skandaalit ovat vauhdittaneet tutkimustoimintaakin. Laitisen mielestä Vaasan yliopistolla ollaan kehityksen etulinjassa. Laskentatoimen ja rahoituksen laitos on vastaamassa tilintarkastukseen liittyviin haasteisiin. Laitoksella seitsemän vuotta sitten aloitettu tilintarkastuksen opetukseen suuntautunut linja on vakiintunut, samoin kuin tieteellinen tutkimus aiheesta. Nyt laitokselle ollaan perustamassa TITAN -nimistä tilintarkastusalan instituuttia, jonka on tarkoitus tuottaa tutkimuspalveluja sekä ammatillisista että tieteellisistä lähtökohdista.

- Yliopisto on todella panostanut tilintarkastukseen, siitä kertoo professuurinkin perustaminen 1997, professori sanoo.

Sanomalehtiyliopisto ei pölyty

Avoimen yliopiston koulutuspäällikkö Sonja Hakala korostaa sitä, että tämänkertainen sanomalehtiyliopiston aihe on sellainen, joka antaa mahdollisuuden ammatillisen osaamisen syventämiseen. Avoimelle yliopistolle sanomalehtiyliopisto on tärkeä sarka opintotarjonnassa, sillä siinä summautuvat avoimen periaatteet.

8

- Sanomalehtiyliopisto on kaikkien ulottuvilla, tasapuolisesti, kuten avoimen yliopistonkin on tarkoitus olla, koulutuspäällikkö Hakala kertoo.

Kuitenkin Pohjalainen levikkialueineen ja Vaasan Avoin yliopisto tuo mukanaan alueellisuuden, jota yleensä onkin pidetty silmällä sanomalehtiyliopistoja järjestettäessä.

- Näistä tehdään aina opintojakson kokoavat julkaisut, joita käytetään vuosien jälkeen. Samoin artikkelit ja seminaarijulkaisut ovat käytettävissä netin kautta ja niitä päivitetään, Hakala muistuttaa.

- Mielestäni tieteen tunnistaa siitä, että se on ajatonta. Tutkimukseen perustuva tieteellinen tieto ei vanhene, Laitinen toteaa.

- Ei sanomalehtiyliopistoa olisi myöskään järjestetty näin pitkään, ellei Vaasan yliopistolla olisi professoreita, jotka pitävät erittäin tärkeänä alueellista yhteistyötä ja näkymistä. On pidetty olennaisena, että yliopisto tieteen tuottamisen lisäksi näkyy omalla kotiseudullaan, hän vielä täydentää.

- Avoimen yliopiston yksi tehtävistä on tuottaa opiskelijoita niin sanottuun avoimen väylään, eli tätä kautta opintoja suorittamalla voi päästä tekemään maisterintutkintoa. Kuitenkin näen, että yhtä tärkeää on avoimen yliopiston yleistävien opintojen tarjoaminen muillekin ryhmille kuin tutkintoon tähtäville, Hakala selvittää.

Avoin yliopisto ja Pohjalainen ovat uurastaneet yhdessä sanomalehtiyliopiston merkeissä jo vuodesta 1992. Perinteiseen tapaan projektiin liittyvät Pohjalaisessa ilmestyvät tietyn tieteenalan asiantuntijoiden kirjoittamat artikkelit, joita tällä kertaa on neljä. Kirjoittajat ovat professori Teija Laitinen, assistentit

Kim Ittonen ja Johanna Miettinen ja tutkija Annukka Jokipii. Tieteellisen artikkelin yhteydessä kerrotaan myös henkilöstä tiedon taustalla.

Sanomalehtiyliopistoon kuuluu myös se, että kokonaisuuden voi suorittaa opintojaksona. Kokonaisuuteen liittyy myös seminaari, jossa syvennetään artikkeleista saatua antia.

Armi Niemelä

Professori Laitinen omistautuu tieteelle ja tallille

Teija Laitinen, laskentatoimen ja rahoituksen professori ja kauppatieteellisen tiedekunnan varadekaani, on omistautunut sekä harrastukselleen että työlleen. Laitisen harrastus on kuitenkin melko lähellä työtä: hän omistaa perheineen ratsutallin, jonka parissa kuluu kaikki virkatyöstä ylijäävä aika. Eikä Laitinen vain ratsastele omaksi ilokseen, vaan hän myös valmentaa, opettaa, tekee tallitöitä ja hoitaa ratsutallin hallinnolliset tehtävät asiantuntijan varmuudella.

Kuopiolaislähtöinen Laitinen perusti Vaasan Ratsastuskeskuksen miehensä professori Erkki K. Laitisen kanssa vuonna 1996. Idea tallista alkoi versoa ajatuksesta ostaa oma hevonen.

— Talli rakennettiin, jotta minun ei tarvitsisi erikseen lähteä kotoa tallille ratsastamaan ja viedä lapsia hoitoon, Laitinen naurahtaa, ja kertoo, että tällä hetkellä idea omasta hevosesta on paisunut seitsemän hehtaaria tilaksi, jossa on maneesi ja reilu parikymmentä hevosta ja ponia. Osa tallin asukeista on yksityisiä, ja ratsastuskoululla on 14 tuntihevosta.

— Olemme Vaasan suurin ratsastuskoulu. Luulen, että yksi syy tallimme menestykseen on se, että meillä on eri opettaja eri iltoina. Eli jos ei tykkää tietyistä ohjaajasta, voi tulla tunnille toisena päivänä eikä tarvitse vaihtaa tallia. Mahdollisuutta samaan ei juuri tältä alueelta löydy, Laitinen miettii.

IO

Tallitöitä tai kirjanpitoa

43-vuotias Laitinen kertoo, että hänen roolinsa ratsastuskoululla on vaihteleva päivästä toiseen. Joskus hän pitää ratsastustuntia, joskus taas luo lantaa. Monitoimitallilaisen toimenkuvaan kuuluu myös esimerkiksi neuvottelu verottajan kanssa.

- Olen tallilla kaikkien sijainen, eli jos joku työntekijöistä sairastuu, olen itse sijaisena. Hoidan itse kirjanpidon, palkanlaskennan ja kaiken sen, mitä liittyy omaan työalaani. Sitä kautta ammattitaitoni on omassa työssäkin pysynyt hyvänä. Osakeyhtiöissä on aikamoinen kirjanpitoruljanssi, Laitinen tietää.

Laitinen myös valmentaa lapsiaan kouluratsastuksessa. Hän on itsekin kilpaillut lajissa. Tällä hetkellä aika ei riitä kilpailemiseen, mutta silti hän kipuaa satulaan pari kertaa viikossa. Oman kilpahevosensa hän myi vuodenvaihteessa ja tällä hetkellä etsinnässä on uusi kilparatsu.

- 12-vuotias Nora on kilpaillut kesän aluetasolla. 9-vuotiaan pojan kanssa tehdään vähän eri juttuja, eli hän ratsastaa maastossa ja esteitä. Viimeksi olimme kouluratsastuskisoissa Ypäjällä, missä vanhempi 15-vuotias tytär Laura voitti Pohjanmaan kouluratsastusjoukkueessa hopeaa. Hän on Pohjanmaan alueen rankingissa yhdeksäs, mikä on todella kova sijoitus, kertoo Laitinen perheen yhteisistä saavutuksista.

Haaveena Laitisella on SM-kulta perheeseen kilpakentiltä. Tallin suhteen tavoitteena on nostaa tasoa entisestään.

- Haluan, että kun pääkaupunkiseudulta oleva ratsastaja käy meillä, hän ei huomaa laatueroa, Laitinen asettelee.

Yliopistolta ratsastuskoululle ja takaisin

Professori Laitisen toimenkuvaan ratsastuskoululla kuuluu myös ratsastustuntien pitäminen. Hänellä ei ole ratsastuksenopettajan koulutusta, mutta pedagogiset taidot ovat huippuluokkaa virkatyön ansiosta. Laitisen ensimmäinen virka Vaasan yliopistolla oli lehtoraatti. Lisäksi hän on toiminut vuodesta 1987 yliopistolla laskentatoimen tutkijana ja yliassistenttina. Laskentatoimen professorin virkaa hän on hoitanut vuodesta 1999, ja professorina toimimiseen kuuluu myös opetusta.

- Mielestäni ratsastuksenopettajalla pitää olla ratsastamiseen liittyvän taidon lisäksi pedagogista silmää. Meillä ratsastuskoululla on opettajina henkilöitä, joilla on ammatillinen pätevyys ja sitten on niitä, jotka ovat pätevöityneet kisaamisen kautta, Laitinen selvittää.

Muutenkin kuin opettamisen osalta Laitinen ammentaa harrastuksestaan aineksia yliopistotoimintaan ja toisinpäin. Oman yrityksen pyörittäminen on antanut laajemman ja käytännönläheisen näkemyksen yrittämisestä.

- Nämä alat eivät minulla kilpaile keskenään, vaan täydentävät toisiaan. Käytän kaikkia työni kautta saamiani oppeja omaan yritykseeni, ja toisaalta sen, mitä siitä yritystoiminnasta saan, tuon sitten työhöni, Laitinen kertoo.

Mieluisin puoli ratsastuskoulun pitämisessä piilee Laitisen mielestä hevosessa. Rehtiys on piirre hevosessa, jota hän arvostaa, sillä nykypäivän ihmishuoneverkostossa vastaavaa on hankala löytää.

- Hevonen näyttää suoraan jos se pitää jostain tai ei. Minulla on tallilla sellaiset kollegat ja alaiset, jotka ovat todella kivoja ja reiluja, Laitinen sanoo.

Armi Niemelä

Silkkitieltä puuvillatehtaalle

KTT, professori Teija Laitinen

Tilintarkastusta on harjoitettu jo ennen kristinuskon syntymistä. Antropologit ovat löytäneet todisteita tilintarkastustoimesta varhaisen Babylonian ajanjaksolta noin 3000 vuotta ennen Kristusta. Samoin merkkejä tilintarkastuksesta on löytynyt muinaisista Kiinasta, Kreikasta ja Roomasta. Muinaisessa Rooman valtakunnassa päälliköillä oli hallussaan hallitsijalle kuuluvia varoja, joilla he ylläpitivät esimerkiksi sotajoukkoja. Tietyin väliajoin he selvittivät julkisesti suullisesti kuuluneen ajanjakson tulot ja menot. Tilintarkastus oli suhteellisen ongelmatonta sen ajan mittapuun mukaan, sillä jos epäily tilien vääristelystä syntyi, epäiltyä voitiin kiduttaa kunnes totuus tuli ilmi. Tästä suullisesta selvityksestä syntyi englannin kieleen sana *audit*, tilintarkastus, joka latinaksi merkitsee ”hän kuulee”.

Muinaisessa Kiinassa keisarilla ja Egyptissä faaraolla oli tilintarkastustehtävissä erityisiä kirjurien esimiehiä. 3000 vuotta ennen Kristusta Egyptissä kirjanpitäjän ammatti olikin eräs arvostetuimmista ammateista ja kirjurin ammatti oli erittäin tavoiteltu tehtävä. Faarao piti tilintarkastusta erittäin tärkeänä ja jokaisella majesteettillisella kauppahuoneella oli kaksi tilintarkastajaa. Ensimmäinen laski tavarat, kun ne tuotiin sisään kauppahuoneeseen ja toinen laski ne pois vietäessä. Esimies vertasi tämän jälkeen molempia laskutoimituksia, ja jos ne erosivat toisistaan, molemmat tilintarkastajat surmattiin.

Muinaisissa kulttuureissa, kuten Egyptissä, Kreikassa ja Roomassa, kirjanpito ja numeroiden hyödyntäminen ei niinkään pyrkinyt hallitsijan omaisuuden kartuttamiseen ja sen järkevään hoitamiseen vaan toimi lähinnä yksinkertaisena muistiinpanovälineenä kauppiasosapuolten välillä. Näihin kulttuureihin ei liittynyt tarvetta tavoitella voiton maksimointia ja rikkautta yleensä tehokkaan yritystoiminnan kautta. Valtava omaisuus ei siis ollut tulosta hyvästä liiketoiminnasta, vaan pikemminkin palkkio yrittäjän lojaalisuudesta hallitsijaa kohtaan ja siitä, että hän elää sopusoinnussa uskonnollisten ja moraalisten periaatteiden ja sääntöjen mukaan.

Silkkitieltä ...

Aikojen kuluessa kaksi mahtavaa sivilisaatiota, Kiina ja Rooma, joutuivat kosketuksiin toistensa kanssa. Tämä johti vilkkaaseen kaupankäyntiin ja yritystoiminnan alkamiseen noin 100 vuotta eKr. Kiinalaiset olivat oppineet silkinviljelyn ja sen kutomisen, joita molempia tietoja pidettiin valtionsalaisuutena. Kamelilaravaanit kuljettivat tätä kallisarvoista kauppatavaraa yli 10 000 kilometriä pitkää Silkkitietä pitkin Syyrian satamiin, joista se kuljetettiin kauppalaivastoilla Rooman valtakuntaan. Kuumimmillaan silkkikauppa kävi Kristuksen syntymän aikoihin, jolloin Rooman valtakunta kukoisti.

Ensimmäisten yritysten käyttöomaisuus: kamelit ja laivat

Tällaista karavaania voidaan pitää ensimmäisten yritysten esikuvana. Karavaaneissa saattoi olla parikin sataa kamelia ja matka kesti lähes kymmenen vuotta. Yrityksen toiminnan tuloksen laskeminen oli helppoa, koska toiminnan alkamis- ja päättymisajankohta tiedettiin. Jokainen karavaani oli oma itsenäinen ”yrityksensä”, joten hankkeen kokonaiskustannukset ja tuotot voitiin helposti todeta matkan päätyttyä. Tilintarkastajan tehtäväksi jäi todeta, että karavaanin johtajan ilmoittamat tulot ja menot oli laskettu virheettömästi yhteen ja petosta tai tilien vääristelyä ei ilmennyt.

Myöhemmin keskiajan lopulla Italiassa aloittivat toimintansa suuret kauppahuoneet. Kaupankäynti ei enää ollutkaan pelkästään yksittäisten kulkukauppiaiden varassa, vaan ylelliset kauppahuoneet tarjosivat myyntipaikkoja hienoissa kaupungeissa, kuten Venetsiassa, Firenzessä ja Pisassa. Italialainen kauppias palkkasi kapteenin ja laivan antaen toimeksiannon matkasta Intiaan. Laivat veivät Intiaan eurooppalaisia tuotteita ja toivat sieltä mausteita ja silkkiä. Kapteenin saama palkkio oli riippuvainen matkan tuloksesta ja tilintarkastajan tehtävä jatkui samanlaisena kuin se oli ollut kamelikaravaanienkin osalta. Yhteydet eri kauppapaikkojen välillä olivat hyvät ja kun yritystoimintaa syntyi kiihtyvää vauhtia, ei olekaan ihme, että yritysten käyttämä kahdenkertainen kirjanpito kehitettiin juuri Italiassa 1494 Luca Paciolin toimesta.

13

Yritystoiminta kehittyi

Tämän päivän kirjanpito juontaa juurensa teolliseen vallankumoukseen Englannissa 1800-luvun puolivälissä. Yritystoiminta oli tähän asti ollut epämuodollista ja melkoisen satunnaista toimintaa, mutta nyt teollinen vallankumous toi mukanaan suuria koneita ja laitteita, joiden rahoittaminen ei enää onnistunut yksittäiseltä yrittäjältä ilman ulkopuolista rahoitusta. Samaan aikaan syntyi uusi keskiluokka, jolla oli omia säästöjä ja rahaa sijoitettavaksi muuhunkin kuin arkiseen elämiseen. Uusina yrittäjinä alkoivat toimia pankkien edeltäjät, rahoitusyrittäjät, jotka keräsivät piensijoittajilta pieniä rahasummia ja sijoittivat ne sitten suurempina kokonaisuuksina johonkin teolliseen tai kaupalliseen yritykseen.

Ongelmallista oli se, että kun yritystoiminta ja eri yritysmuodot olivat vielä lapsenkengissään, konkurssreja tapahtui paljon. Piensijoittajien varat synnyttivät osakemarkkinat, jotka kuitenkin olivat vielä erittäin epävakaita. Kun lisäksi sijoittajien vastuuta ei mitenkään rajoitettu, piensijoittaja saattoikin joutua koko omaisuudellaan vastaamaan sijoituskohteen veloista sen mennessä konkurssiin. Tällaisen velallisen kohtelu oli erittäin kovaa.

Vuonna 1844 säädettiin laki, että yritykselle piti valita tilintarkastaja, joka sai tutkia, kuvasivatko yritysjohtajat antamat tiedot yrityksen todellista taloudellista tilaa. Kun omistaja ja johto olivat nyt aikaisempaan verrattuna yhä useammin eri

henkilöitä, oli omistajien saatava tietää, vastasiko johdon antama kuva yrityksen hyvästä tai huonosta menestyksestä todellisuutta. Näiden tilintarkastajien ei tarvinnut olla riippumattomia yrityksen johdosta, eikä vaatimuksia heidän ammatilliselle osaamiselleenkaan asetettu. Käytännössä tehtävään valittiin joku osakkeenomistajista.

Tilintarkastuksen pakollisuudella oli kuitenkin vastustajia ja kymmenkunta vuotta myöhemmin lain vaatimus pakollisesta tilintarkastuksesta yrityksille kumottiin. Osaltaan tästä seurauksena oli katastrofi yritysmaailmassa. Englannissa perustettiin vuosien 1862 ja 1904 välisenä aikana 88 000 yritystä, joista 50 000 oli joutunut lopettamaan toimintansa vuoden 1904 loppuun mennessä. Yllättävää ei ollutkaan se, että vaatimus pakollisesta tilintarkastuksesta liitettiin taas lainsäädäntöön 50 vuotta sen kumoamisen jälkeen vuonna 1900. Jo tällöin huomattiin se, että luotettava tilintarkastus edellyttää, että yrityksen johto ja tilintarkastaja eivät saa olla liian läheisessä suhteessa keskenään eli tilintarkastajan on oltava riippumaton tarkastamansa yrityksen johdosta. Näin ollen laissa säädettiin erikseen, että johtaja tai joku yrityksen työntekijä ei itse voi olla tilintarkastaja. Tilintarkastajan ammattitaidolle ei kuitenkaan asetettu edelleenkaan mitään vaatimuksia.

1900-luvun vaihteessa tilintarkastuksen kehityksen painopiste siirtyi Amerikkaan. Kaupallinen tilintarkastustoiminta oli syntynyt ja yritystoiminnan kehityksessä oli käynyt selväksi, että tilintarkastajien tuli olla ammattitaitoisia. Näin syntyivät ensimmäiset tilintarkastusalan ammattitutkinnot. Nämä olivat tämän päivän suomalaistenkin KHT- ja HTM-tutkintojen edeltäjiä. Samoihin aikoihin perustettiin Suomessa Keskuskauppakamarin hyväksymien tilintarkastajien yhdistyksen, KHT-yhdistyksen, edeltäjä. KHT-yhdistys on tänäkin päivänä keskeisessä roolissa tilintarkastajien ammattitaidon saavuttamisessa ja ylläpitämisessä. Samanaikaisesti perustettiin ensimmäiset suuret tilintarkastusyhteisöt, joista monet vaikuttavat vielä nykyäänkin.

14

Maineen ja omaisuuden menetys

Tänä päivänä tilintarkastukseen kohdistuvat vaatimukset ovat muutosten kourissa. Suuret tilintarkastusskandaalit ovat ravistelleet yritysmaailmaa, jolloin asioiden mittasuhteet ovat hetkittäin kadonneet. Käytännössä nykyisin jokainen merkittävä yritys ympäri maailmaa on jonkin asteisen tilintarkastuksen kohteena. Näistä kymmenistä miljoonista tarkastuskohteista tilintarkastustehtävässä epäonnistutaan vain murto-osassa, mutta näiden tapausten uutisointi on skandaalihakuista. Näiden epäonnistumisten myötä vaatimukset tilintarkastusta kohtaan kasvavat.

Kun varhaisina aikoina tilintarkastaja sai maksaa virheestään hengellään, on tämän päivän korvaus raha. Ongelma tunnetaan tilintarkastuksenkin yhteydessä nimellä "deep pocket" –syndrooma, joka viittaa tilintarkastusyhteisöjen varallisuuteen. Vahinkoa kärsinyt omistaja tai sijoittaja voi tulkita tilintarkastajan toimineen siten, että vahingonkorvausvelvollisuus syntyy. Tähän houkuttaa usein ajatus, että

tilintarkastusyhteisö pystyy maksamaan korvauksen, jota esimerkiksi yritykselle vahinkoa aiheuttanut taho ei pysty maksamaan. Erityisesti Yhdysvalloissa tilintarkastus on tästä syystä melkoisen riskialtista myös tilintarkastajan näkökulmasta.

Tilintarkastus ei uhkaa enää terveyttä

Tilintarkastustoiminnan syntyvaiheissa tilintarkastajalta vaadittiin uskollisuutta hallitsijaa kohtaan ja kirjoitustaitoa. Tehtävänä oli seurata ja laskea, että kauppiailta ostettujen tavaroiden lukumäärä täsmäsi ilmoitettuihin lukuihin. Tehtävässä epäonnistuminen johti varmaan kuolemaan.

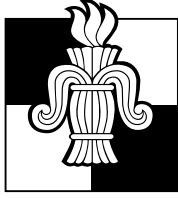
Tänä päivänä vaatimukset ilmaistaan eri sanoin, mutta sisällöltään ne ovat samoja. Keskeisimmät vaatimukset ovat tilintarkastajan riippumattomuus ja ammattitaitoisuus. Riippumattomuus tarkoittaa sitä, että tilintarkastaja samaan tapaan kuin aikaisemmin hallitsijalle on ”uskollinen” omistajalle eikä ryhdy liian läheisiin suhteisiin tarkastamansa yrityksen johdon kanssa. Ammattitaitoisuudenkin sisältö on pysynyt samana, mutta yritystoiminnan monimutkaistuessa ja erikoistuessa erittäin ammattitaitoiset tilintarkastajat asetetaan joskus lähes mahdottomalta tuntuvan tehtävän eteen. Kun tilintarkastus kuitenkin on monessa yrityksessä pakollista, voi tulevaisuudessa ollakin niin, että tilintarkastajat joutuvat erikoistumaan joillekin tietyille toimialoille.

Vaikka toimenkuva on pysynyt perusajatuksiltaan ennallaan, tilintarkastustehtävässä epäonnistumisen seuraukset ovat onneksi muuttuneet. Tilintarkastajan henki ei enää ole vaarassa todellisen tai väitetyn epäonnistumisen vuoksi, mutta maine, kunnia ja omaisuus ovat sitäkin uhatumpia.

15

... puuvillatehtaalte

Tiedemaailma ja suuret tilintarkastusyhteisöt ovat yhä kiinnostuneempia tilintarkastukseen liittyvästä tutkimustiedosta. Vaasan yliopistolla puuvillatehtaan varjossa on meneillään useita tutkimushankkeita, joiden tuloksia voidaan hyödyntää sekä tiedeyhteisössä että ammattimaisessa tilintarkastuksessa. Tutkimusalueita ovat muun muassa tilintarkastuksen hinnoittelu ja laatu, tilintarkastajan riippumattomuus ja päätöksentekoprosessi, tilintarkastuskertomusten sisällön merkitys ja sisäinen valvonta. Näistä tutkimusalueista sanomalehtiyliopiston kolmessa seuraavassa artikkelissa käsitellään tilintarkastuksen merkitystä sijoittajille, tilintarkastajan riippumattomuutta ja yrityksen sisäistä valvontaa.

VAASAN YLIOPISTO
AVOIN YLIOPISTO

Kim Ittonen tutkii ja tuomitsee

Vaasan yliopiston laskentatoimen ja rahoituksen laitoksen assistentti Kim Ittonen on tottunut olemaan esillä ja kohtaamaan erilaisia ihmisiä. Pietarsaarelaislähtöinen Ittonen sanoo pitävänsä haasteista. Tämän miehen suusta se ei kuulosta pelkältä puleeratulta kliseeltä: kymmenisen vuotta erotuomarin tehtävissä jalkapallossa ja salibandyssä on varmasti tarjonnut ottelusta toiseen kasvoja kohden lauottuja haasteita. Pelikenttien sankareilla riittää usein painavaa asiaa erotuomarin edesottamuksista.

Ittonen muistelee alkaneensa erotuomariksi sattumalta, kun pari kaveriakin ryhtyi samaan puuhaan. 16-vuotiaalle urheilijanuorukaiselle pilliin puhaltaminen toi hyvät taskurahat.

- Tämä harrastus olisi jäänyt kauan sitten, jos syynä olisi ollut pelkkä raha. Jälkeenpäin ajateltuna harrastus on vaikuttanut paljon esiintymisvarmuuteeni. En todellakaan hätkähdä enää pienestä. Vuosien varrella on oppinut suodattamaan negatiivisia kommentteja pelikentällä.

Onnistuminen on sääntöjenmukaisuutta

Ittonen on viheltänyt noin 500 salibandyottelua. Ensimmäisen kansainvälisen tuomarikeikkansa hän heitti Tshekeissä viikonloppuna, kun Tshekin ja Italian maajoukkueet kohtasivat. Hän on tällä hetkellä Vaasan ainoa kansainvälinen salibandytuomari. Ensi kesänä Ittonen pääsee jalkapallossa tuomitsemaan 1. divisioonan otteluita, eli hän on noussut lajissa valioerotuomaritasolle.

- Omat onnistumiset motivoivat ja myönteinen palaute, jota joskus saa pelien jälkeen. Tuomarin onnistuminen taitaa olla se, että kentällä tekniikka pääsee voimaa enemmän esille. Tietysti onnistunut peli on myös sellainen, jossa asiat sujuvat sääntöjen mukaan, Ittonen arvioi.

Ittonen sanoo jääneensä koukuun harrastukseensa, sillä jokainen ottelu on erilainen ja koko ajan voi kehittyä.

- Ihmiset kentällä ovat erilaisia ja siksi kahta samanlaista peliä ei tule, hän miettii.

Uskottavuudella pärjää luokan edessä ja kentällä

Ittonen opiskeli itsensä ensin Vaasan ammattikorkeakoulussa tradenomiksi, ja aloitti sitten maisterinopintonsa yliopistolla. Tällä hetkellä hän tekee väitöstutkimusta pohtien sitä, onko tilintarkastajan merkitys erilainen yrityksen erityyppisille omistajille.

- Tilintarkastaja tekee työtä periaatteessa omistajan edun hyväksi. Omistajien pitää saada oikeaa tietoa yrityksestä huolimatta siitä, kuinka paljon tai vähän omistaa tietystä yrityksestä. Olettavasti tilintarkastuskertomuksen merkitys on erilainen yrittäjälle, joka itse omistaa yrityksensä, kuin sellaiselle, joka omistaa

muutaman osakkeen jostain isosta yrityksestä. Pienyrittäjä tietää ilman tilintarkastajaakin, missä mennään, hän selittää väitöksensä tutkimuskysymyksiä.

Jatko-opinnot Ittonen aloitti vuonna 2003 syksyllä ja valmista jälkeä on odotettavissa vuoteen 2005 mennessä.

Ittonen toteaa viihtyvänsä mainiosti työssään laskentatoimen ja rahoituksen laitoksella. Energinen työilmapiiri ja samaan ikäluokkaan kuuluvat ja muutoinkin samanmieliset työkaverit vaikuttavat 27-vuotiaan mieltymykseen työhönsä. Ittonen tietää, että tutkijana toimiminen sopii hänen luonteelleen hyvin.

- Olen tykästynyt tutkijan hommaan. Saan määrätä työtahdin ja kannan vastuun siitä, että etenen. Se sopii minulle hyvin. Kolmas tekijä täällä laitoksella viihtymisessä on se, että pidän opettamisesta, jota kuuluu assistentin tehtäviin, Ittonen luettelee työnsä plussia.

- Kaikki yliopistotyöhön liittyvät mielikuvat pölyttyneisyydestä ja yksinäisyydestä voi unohtaa. Täällä on joskus päivisin kauhea älämölö päällä kun kaikki pyörivät yhdessä. Ittosen mukaan opettaminen ja tuomarointi ovat samantyyppisiä hommia. Molempiin sisältyy esiintymistä ja molemmilla estradeilla uskottavuus on olennaista.

- Tuomarina ollessa joutuu jonkin verran olemaan opettajanakin, sarjatasosta riippuen. Aina pitää tehdä itsensä vakuuttavaksi, jotta olisi uskottava, vaikka ei aina kaikkea tietäisikään. Virheitä on myös pystyttävä myöntämään, Ittonen analysoi opettajan ja erotuomarin rooleja.

Kun kissa on poissa, hiiret hyppivät pöydälle –

tilintarkastus kiinnostaa yrityksen lähipiiriä!

KTM Kim Ittonen

Jokainen meistä joutuu jokapäiväisessä elämässä toistuvasti tilanteisiin, joissa annamme omaisuuttamme vieraiden ihmisten hoidettavaksi. Pankissa asioidessamme tai jättäessämme automme huoltoon luotamme usein meille ennestään tuntemattomien ihmisten hoitavan omaisuuttamme etukäteen sovitulla ja odotetulla tavalla. Meillä ei luonnollisestikaan ole mahdollisuutta tarkistaa toimintaanko vaikkapa autokorjaamossa sopimuksemme mukaisesti, vaan pääsemme tarkastelemaan vasta lopputulosta. Joskus se on meistä erinomainen, joskus tyydyttävä ja joskus emme voi sitä hyväksyä.

Samanlainen valvontaongelma liittyy vaikkapa omakotitalon rakentamiseen. Ongelma korostuu varsinkin silloin, jos oma rakennusalan tietämys on vähäistä ja, kuten yleensä, jos ei itsellä ole mahdollisuutta olla seuraamassa kaikkia rakennusvaiheita. Mikäli hankimme talon ”avaimet käteen” -periaatteella, joudumme pohtimaan talovalmistajan ja rakennusurakoitsijan luotettavuutta ja heidän valitsemiseensa liittyvää riskiä. Käytännössä esimerkkiin liittyvä riski voi syntyä kahdella tavalla. Rakennuttajan työskennellessä jossakin muualla hänellä ei ole mahdollisuutta valvoa, että rakennusprojekti etenee suunnitelmien mukaisesti. Toisaalta ongelmaksi voi muodostua se, että rakennuttaja itse voisi olla paikalla valvomassa rakentamista, mutta hänellä ei ole osaamista, jota asianmukainen valvonta edellyttäisi.

Tämän valvontaongelman ratkaisemiseksi on lakisääteisesti jokaiselle rakennustyömaalle valittava vastaava työnjohtaja. Vastaavan työnjohtajan tehtävänä on valvoa, että rakentajan etu on etusijalla rakennusratkaisuja tehtäessä.

Tilintarkastajan rooli yritysmaailmassa on samantyyppinen kuin rakennuksilla vastaavan työnjohtajan rooli. Tilintarkastus valvoo yritysten omistajien etua, koska useimmiten omistajilla on rajalliset mahdollisuudet valvoa yrityksen toimintaa. Tilintarkastaja saa omistajilta toimeksiannon ja valtuutuksen suorittaa yrityksessä asianmukaiset tarkastustoimenpiteet. Kun tilintarkastaja on riittävässä määrin perehtynyt yrityksen toimintaan, hän raportoi omistajille näkemyksistään yritystoiminnasta. Keskeisessä roolissa on tieto siitä, onko yrityksessä toimitu lakien ja asetusten mukaisesti ja kuvaako yrityksestä annettu taloudellinen informaatio sen todellista taloudellista tilaa.

Piensijoittajasta perheyrittäjään

Yritysmaailmassa on monia erilaisia tapoja omistaa yrityksiä tai sijoittaa niihin. Pienimmän omistusosuuden haltijoita ovat piensijoittajat, jotka sijoittavat yleensä pienehköjä summia pörssissä julkisesti noteerattuihin yrityksiin. Ammattimaisesti sijoitustoimintaa harjoittavat henkilöt ja yritykset operoivat usein suuremmilla omistusosuuksilla. Kaikkein suurimman ja usein lisäksi taloudellisesti mittaamattoman arvokkaan panoksen sitoutumisen muodossa kohdistavat yritykseen yksityisyrittäjät.

Edellä mainitut omistajaryhmät poikkeavat toisistaan monella muullakin tavalla kuin pelkkien omistusosuuksien suhteen. Vaihtelua esiintyy tietämyksessä sijoituskohteesta, tiedonsaantimahdollisuuksissa ja sijoitusten suuruudessa suhteessa omaan varallisuuteen. Eroja on myös tappionsietokyvyssä ja resurssissa analysoida yrityksestä saatavaa julkista tietoa. Selvää on, että näillä erilaisilla omistajaryhmillä on toisistaan poikkeavat tarpeet tilintarkastuksen suhteen.

Tilintarkastusvelvollisuus on lailla määrätty koskemaan kaikkia yrityksiä, riippumatta yritysten koosta ja siitä millaiset omistajat niillä on. Tulossa on kuitenkin muutoksia, sillä kauppa- ja teollisuusministeriön asettaman tilintarkastuslakityöryhmän ehdotuksessa uudeksi tilintarkastuslaiksi pienyritykset aiotaan vapauttaa tilintarkastusvelvollisuudesta. Tämä tarkoittaa sitä, että suuressa osassa suomalaisista yrityksistä saadaan jatkossa itse päättää, halutaanko yrityksessä suorittaa tilintarkastus vai ei.

20

Tilintarkastus luo toimintaedellytykset piensijoittajalle

Yksittäiselle piensijoittajalle, joka käyttää säästämäänsä rahoja sijoitustoimintaan vaurastumistarkoituksessa, tilintarkastus on ehkä ainoa keino saada yrityksen toiminnasta riippumatonta tietoa. Keinojen vähyyteen on kaksi syytä: tiedon saatavuus ja käytettävissä olevat resurssit.

Piensijoittajalla on harvoin mahdollisuus päästä tutustumaan esimerkiksi yrityksen kirjanpitoon, hallituksen pöytäkirjoihin tai keskustelemaan yritysjohdon kanssa. Tilintarkastajalla on oikeus perehtyä kaikkiin yrityksen asiakirjoihin ja tiloihin sekä keskustella yrityksen työntekijöiden kanssa. Tilintarkastajalla on velvollisuus hankkia riittävästi tietoa yrityksestä ja sen toiminnasta, jotta hän pystyy tekemään tarvittavat johtopäätökset ja kirjoittamaan omistajille lausunnon yrityksen kirjanpidosta, tilinpäätöksestä ja hallinnosta. Piensijoittaja sen sijaan on usein täysin yrityksen antaman julkisen tiedon varassa.

Toiseksi, harvalla piensijoittajalla on riittävästi resursseja, kuten aikaa ja ammattitaitoa, arvioida sijoituskohteen hallituksen toimien lainmukaisuutta tai tilinpäätösinformaation oikeellisuutta, vaikka tarvittavat yrityksen asiakirjat ja henkilöt olisivatkin käytettävissä. Tilintarkastajan velvollisuutena on

varata tiedonhankintaan ja sen analysoimiseen niin paljon aikaa, että tarvittavat johtopäätökset voidaan tehdä. Hyväksytyn tilintarkastajan ammattitutkinto (HTM tai KHT) on sijoittajalle osoitus siitä, että tilintarkastajalla on se ammattitaito, jota tilintarkastuksen tekeminen, yrityksen toimintaan perehtyminen sekä sijoittajille raportoiminen edellyttää.

Piensijoittajan kannalta tilintarkastuksen tuoma hyöty perustuu siis siihen, että tilintarkastaja valvoo yrityksen toiminnan lainmukaisuutta sekä sijoittajille annettavan tiedon oikeellisuutta. Voidaankin sanoa, että tilintarkastaja käyttää tiedonsaantioikeutensa, työpanoksensa ja osaamisensa piensijoittajien hyväksi.

Ammattimaisesti sijoittavat pienentävät tappioriskiään

Toisena sijoittajaryhmänä toimivat ammattimaisesti sijoittavat henkilöt tai yritykset. Ammattimaisille sijoittajille on ominaista kolme seikkaa. Heillä on piensijoittajia suuremmat yrityksiin sijoitettavat rahamäärät ja näin ollen suuremmat omistusosuudet. Samaten heillä on yleensä piensijoittajiin verrattuna enemmän resursseja analysoida sijoituskohteitaan. Ammattisijoittajat pääsevät myös helpommin yrityksiin keskustelemaan yritysjohtajien kanssa ja tällä tavoin heillä on paremmat mahdollisuudet muodostaa käsitys yrityksen taloudellisesta tilasta.

Ammattimaisten sijoittajien kannalta tilintarkastuksesta on paljon hyötyä. Tilintarkastus varmentaa yrityksen toiminnan lainmukaisuutta sekä turvaa yrityksen raportoinnin luotettavuutta. Asianmukaisesti suoritettu tilintarkastus kohentaa sidosryhmien mielikuvaa yrityksestä luotettavana kumppanina, mikä auttaa asiakkaiden ja pätevien työntekijöiden hankinnassa sekä esimerkiksi saattaa alentaa lainanhankintakustannuksia. Nämä seikat tekevät yrityksestä kiinnostavamman sijoituskohteen ammattimaiselle sijoittajalle.

Edellä mainittujen seikkojen lisäksi etenkin ammattisijoittajat saattavat nähdä tilintarkastuksessa eräänlaisen riskivakuutuksen. Etenkin Yhdysvalloissa sijoittajat ovat oikeusteitse yrittäneet periä korvauksia menetetyistä sijoituksista, kun yritysjohto on toiminut lainvastaisesti ja tämä on jäänyt tilintarkastajilta havaitsematta. Tilintarkastajat ovat joissakin tapauksissa mieluummin päättäneet olla vaarantamatta mainettaan oikeudenkäynnissä ja korvanneet sijoittajien tappioita sopimusteitse.

21

Tilintarkastaja on omistaja-yrittäjän keskustelukumppani

Useimmissa suomalaisissa yrityksissä sijoittaja, omistaja ja johtaja ovat yksi ja sama henkilö. Silloin kun omistaja toimii oman yrityksensä johtajana, on tietysti selvää, että hän tietää tarkalleen mitä yrityksessä tapahtuu. Omistaja tietää myös itse johtamastaan yrityksestä, onko siellä toimittu lainmukaisesti ja mikä

on yrityksen taloudellinen tilanne. Tilintarkastusta ei näin ollen tarvita raportoimaan hallinnon ja yrityksen toiminnan lainmukaisuudesta. Itse johtamastaan yrityksestä sijoittaja saa myös kaiken haluamansa tiedon. Toisin sanoen, tilintarkastusta ei tarvita myöskään turvaamaan sitä, että sijoittaja saa oikeaa ja riittävää tietoa yrityksen tilasta.

Omistajajohtoisiin yrityksiin tilintarkastuksen perinteinen rooli ei ehkä näin ollen sovellu parhaalla mahdollisella tavalla. Tilintarkastuksen merkitys pienyrityksen omistajalle muodostuu pikemminkin sen kuvan kautta, jonka yritys tilintarkastuksen avulla antaa rahoittajille, alihankkijoille ja asiakkaille. Tilintarkastus varmentaa sidosryhmille sen, että yrityksen hallinto ja taloudellinen raportointi on suoritettu lain mukaisesti. Tilintarkastaja on pienyrittäjälle myös erittäin tärkeä keskustelukumppani sellaisissa asioissa, jotka liittyvät esimerkiksi yrityksen kirjanpitoon, tilinpäätökseen tai hallinnon ja valvonnan järjestämiseen.

Tilintarkastuksella on tärkeä rooli muidenkin yrityksen sidosryhmien kannalta

Kuten edellä on käynyt ilmi, tilintarkastuksesta on hyötyä kaikille eri omistajaryhmille. Tämän lisäksi tilintarkastuksella on suuri merkitys myös yrityksen alihankkijoiden, asiakkaiden, rahoittajien ja viranomaisten näkökulmasta. Niissä maissa, joissa lainsäädäntö on antanut mahdollisuuden luopua tilintarkastuksesta, ovat useat pienet ja keskisuuret yritykset edelleenkin valinneet itselleen tilintarkastajan vapaaehtoisesti. Tämän perusteella saattaakin olla mahdollista, että mikäli suomalaiset pienyritykset vapautetaan tulevaisuudessa tilintarkastusvelvollisuudesta, valitaan lukuisissa yrityksissä tilintarkastaja edelleen kuten aikaisemmin, nyt vain vapaaehtoisesti.

22

Enron-skandaalin laskut jäivät piensijoittajien maksettavaksi

Enronin yritysskandaali kuvaa käytännön esimerkkinä hyvin sitä, miten tilintarkastuksen rooli vaihtelee eri omistajaryhmien näkökulmasta katsottuna. Yhdysvaltalaisen energia-alan yrityksen onnistui peitellä jättimäisiä tappioitaan lähes viisi vuotta niin kutsutun "luovan kirjanpidon" avulla.

Tilintarkastuksesta vastannut yhteisö, Arthur Andersen, laskutti yrityksestä suurempia summia konsultoinnista kuin itse tilintarkastuksesta. Enronista tuli Arthur Andersenille hyvä asiakas ja heidän intresseissään oli tulevien palkkioiden turvaamiseksi ylläpitää hyvät suhteet erityisesti yrityksen johtoon. Kun lisäksi yrityksen sisäinen valvonta epäonnistui tehtävässään, tarjoutui Enronin korkeimmalle johdolle mahdollisuus peitellä epäonnistumisiaan omistajilta.

Enronin romahdus ei kuitenkaan ollut ennalta-arvaamaton kaikille sijoittajille. Ammattimaiset sijoittajat, suuret investointipankit havaitsivat epäselvyydet ajoissa, eivätkä enää itse sijoittaneet tai suositelleet asiakkailleen sijoittamista Enroniin. He pystyivät havaitsemaan hälytysmerkit ajoissa, koska heillä oli itsellään tarpeeksi mittavat resurssit perehtyä yrityksen tuloslaskelmiin, taseisiin ja tilinpäätöksiin.

Enronin romahdus oli yllätys ennen kaikkea niille piensijoittajille, jotka tutustuivat yrityksestä annettuun julkiseen tietoon ja uskoivat sen todeksi. Pien-sijoittajilla ei ollut resursseja syventyä Enronin kirjanpidon saloihin, eivätkä he näin ollen voineet arvioida riskejä oikein. Enronin yritysjohto toimi vilpillisesti omistajia kohtaan ja Arthur Andersenin tilintarkastus sekä Enronin sisäinen tarkastus epäonnistuivat pahoin tehtävissään.

Esimerkki osoittaa yksittäistapauksena karulla tavalla, kuinka oleellista sijoittajan kannalta on, että yrityksen valvonta toimii. Enron-tapaus johti siihen, että Arthur Andersen lopetti toimintansa, tilintarkastajat tiukensivat omaa ohjeistustaan ja omistajan suojaa koskevia lakeja säädettiin tiukemmiksi. Näiden toimien avulla kaikkien sijoittajaryhmien varat voidaan jatkossa turvata paremmin.

Milloin ystävänpalvelus muuttuu karhunpalvelukseksi?

Liian läheinen suhde voi vaarantaa tilintarkastuksen

Antero Miettinen
Kukaan ei voi vakuuttaa järkeä karkon...
...tilintarkastuksen...
...yhteistyö...
...kannat...
...kannat...
...kannat...

Pöytäkirja
Miettinen...
...kannat...

Tilintarkastus...
...yhteistyö...
...kannat...
...kannat...
...kannat...

Käytännössä...
...yhteistyö...
...kannat...
...kannat...
...kannat...

Käytännössä...
...yhteistyö...
...kannat...
...kannat...
...kannat...

Käytännössä...
...yhteistyö...
...kannat...
...kannat...
...kannat...

Tilintarkastuksen riippuvuuden kaksi puolta

Käytännössä...
...yhteistyö...
...kannat...
...kannat...
...kannat...

Tilintarkastuksen riippuvuuden toinen käänne

Käytännössä...
...yhteistyö...
...kannat...
...kannat...
...kannat...

Tilintarkastuksen riippuvuuden kolmas käänne

Käytännössä...
...yhteistyö...
...kannat...
...kannat...
...kannat...

Tilintarkastuksen riippuvuuden nelmas käänne

Käytännössä...
...yhteistyö...
...kannat...
...kannat...
...kannat...

Johanna Miettinen lataa patterinsa lenkkipolulla

Johanna Miettinen ja hän kaverit Vuonon lenkkipolulla.

MAA

Antero Miettinen

Johanna Miettinen...
...yhteistyö...
...kannat...
...kannat...
...kannat...

Johanna Miettinen...
...yhteistyö...
...kannat...
...kannat...
...kannat...

Tuuri

tuurikokous

Miettinen...
...yhteistyö...
...kannat...
...kannat...
...kannat...

Kuka?

CHARRI MIEETTINEN
...yhteistyö...
...kannat...
...kannat...
...kannat...

Välit vie lenkkipöydästä
...yhteistyö...
...kannat...
...kannat...
...kannat...

**Maailman...
...yhteistyö...
...kannat...
...kannat...
...kannat...**

**Maailman...
...yhteistyö...
...kannat...
...kannat...
...kannat...**

**Maailman...
...yhteistyö...
...kannat...
...kannat...
...kannat...**

**Maailman...
...yhteistyö...
...kannat...
...kannat...
...kannat...**

**Maailman...
...yhteistyö...
...kannat...
...kannat...
...kannat...**

**Maailman...
...yhteistyö...
...kannat...
...kannat...
...kannat...**

**Maailman...
...yhteistyö...
...kannat...
...kannat...
...kannat...**

**Maailman...
...yhteistyö...
...kannat...
...kannat...
...kannat...**

**Maailman...
...yhteistyö...
...kannat...
...kannat...
...kannat...**

**Maailman...
...yhteistyö...
...kannat...
...kannat...
...kannat...**

**Maailman...
...yhteistyö...
...kannat...
...kannat...
...kannat...**

**Maailman...
...yhteistyö...
...kannat...
...kannat...
...kannat...**

Johanna Miettinen lataa patterinsa lenkkipolulla

Johanna Miettinen työskentelee toista vuotta laskentatoimen ja rahoituksen laitoksen assistenttina. Hän muutti vuonna 1999 Orimattilasta Vaasaan opiskelemaan ja valmistui kauppatieteiden maisteriksi ripeästi neljässä vuodessa. 24-vuotias Miettinen ryhtyi pienen pohdinnan jälkeen puurtamaan heti gradun perään jatko-opintojen parissa. Hän arvelee, että hänestä voisi isona hyvinkin tulla tutkija. Tässä työssä hänen mielestään olennaisinta on oma kiinnostus aiheeseen.

- Laitoksella assistenttina toiminen on jatko-opiskelun kannalta hyvä yhdistelmä. Minulla on sopivasti aikaa opinnoille. Laitos- ja neuvontatehtävät tukevat hyvin jatko-opintojani ja täällä yliopistolla on neuvot opintoja ajattelun lähellä, Miettinen selvittää, ja lisää hymyillen pitävänsä kovasti laitoksella työskentelemisestä.

- Ensimmäinen opettamani harjoituskurssi alkaa ensi viikolla. Odotan sitä positiivisin mielin.

Miettinen pohti jo gradua tehdessään, olisiko tutkimustyö hänelle sopivinta.

- Huomasin, että gradua tehdessä tuntui mahtavalta, kun sain keskittyä isompaan aihealueeseen ja tykkäsin paljon siitä, kun keksin, mitkä asiat liittyvät toisiinsa.

Lopulta päätös jatko-opiskelijaksi alkamisesta oli helppo, kun laskentatoimen ja rahoituksen laitokselta järjestyi mahdollisuus toimia assistenttina.

25

Tuore tutkimusnäkökulma

Miettisen väitöstutkimuksen tarkoitus on määrittää tekijöitä, jotka vahvistavat tai vaarantavat tilintarkastajan riippumattomuutta.

Hän kertoo tekevänsä aiempien tutkimusten perusteella viitekehyksen, johon sisältyvät kaikki tilintarkastuksen riippumattomuutta vahvistavat ja vaarantavat tekijät. Sitten kehys testataan empiirisesti. Tällä tavoin Miettinen pystyy selvittämään esimerkiksi sen, miten ulkopuoliset tahot arvioivat riippumattomuuden kuvaa.

- Eli tutkin vaarantavatko vaarantavat tekijät oikeasti tilintarkastajan riippumattomuuden, hän selvittää.

Samaa aihetta ei ole Suomessa tutkittu aiemmin samasta näkökulmasta, mutta ulkomailla runsaastikin. Miettinen toteaa tutkimuksensa olevan vielä alkutekijöissä.

Valmiista tutkimussuunnitelmasta pitäisi nyt päästä eteenpäin teoriaa kirjoittamalla.

- Olen nyt tehnyt tätä vuoden, ja luulisin, että työ vie vielä kolmisen vuotta. Vaikka on hankala antaa aika-arvioita, Miettinen pohtii.

Miettinen toimii muutenkin kuin jatko-opintojen merkeissä tilintarkastuksen parissa. Hän on Audit Trailers-ryhmän, eli tilintarkastuksesta kiinnostuneiden opiskelijoiden, vetäjä.

- Toimimme epävirallisena foorumina opiskelijoiden ja laitoksen välillä ja tarjoamme opiskelijoille yhteyksiä tilintarkastusyhteisöihin. Vastuu-alueeni on tapahtumien järjestäminen ryhmälle.

Viivi vie lenkipolulle

Miettinen kertoo olevansa intohimoinen liikkuja. Hän tekee joka päivä jotain liikunnallista, käy jumpassa tai lenkillä. Erityisesti walesinspringerspanieli Viivi huolehtii siitä omistajiensa säännöllisestä ulkoiluttamisesta.

- Avomieheni Jari osallistuu myös koiran kanssa lenkittämiseen, ja Viivi on yksi perheemme jäsenistä. Minä käyn myös Viivin kanssa tottelevaisuusharjoituksissa.

Tottelevaisuuskoulutuksessa parivaljakko on kulkenut kerran viikossa jo Viivin pentuiästä saakka. Tällä hetkellä kaksivuotias koira osaa monenlaisia temppuja. Harjoitukset ovat molemmille hyvää aivotyöskentelyä, jonka myötä toiminta emännän ja eläimen välillä on tullut aina vain vaivattommaksi.

- Halusin perustottelevaisen koiran, siksi menin mukaan tottelevaisuuskoulutukseen. Ettei olisi lenkillä jatkuvaa köyden vetoa, Miettinen naureskelee, ja jatkaa kuvailemalla, miten ihanaa on, kun saa koiran oivaltamaan mitä siltä haluaa.

26 - Nykyisillä pehmeillä koulutusmenetelmillä koira ei pakoteta mihinkään ja se saa silloin itse keksiä mitä pitää tehdä. Tästä oppii paljon siitä miten koira toimii, Miettinen kertoo.

Miettisen mukaan tuttu oletus siitä, että koira ja omistaja olisivat samanlaisia, pitää tässä tapauksessa paikkansa.

- Viivi on iloinen, sosiaalinen ja utelias, taidamme olla siinä suhteessa samanlaisia.

Armi Niemelä

Milloin ystävänpalvelus muuttuu karhunpalvelukseksi?

Liian läheinen suhde voi vaarantaa tilintarkastuksen

KTM Johanna Miettinen

Kaikki ovat varmaankin joskus harrastaneet penkkiurheilua. Vaikka et aivan kiihkeimpiin penkkiurheilijoihin kuuluisikaan, olet varmaankin huomannut, että erotuomaritoiminta puhuttaa aina. Kuvitellaanpa tilannetta, jossa katsomossa istuessasi huomaat erotuomarin keskustelevan tuttavallisesti vierailijan joukkueen valmentajan kanssa. Peliohjelmää tarkemmin selattuasi huomaatkin heidän olevan veljeksiä. Sinulle herää tunne, että erotuomari saattaa suosia veljensä valmentamaa joukkuetta kannattamasi kotijoukkueen kustannuksella.

Tällaisessa tilanteessa voidaan sanoa, että erotuomarin riippumattomuuden ulkoinen kuva on vaarantunut katsojan näkökulmasta. Todellisuudessa erotuomari ei välttämättä anna henkilökohtaisten suhteidensa vaikuttaa pelin kulkuun. Erotuomari on saattanut lupautua tuomitsemaan peliä ikään kuin ystävänpalveluksena, vakaasti siinä uskossa, että hän pystyy toimimaan riippumattomasti. Erotuomarin toiminnan uskottavuuden menetys kuitenkin muuttaa ystävänpalveluksen karhunpalvelukseksi.

Edellä mainittu esimerkki kuvaa keskeistä erotuomaritoiminnan ongelmaa, johon myös tilintarkastajat voivat työssään törmätä. Tilintarkastajien tehtävä on toimia yrityksestä ulospäin annettavan taloudellisen tiedon oikeellisuuden varmistajana. Tilintarkastaja toimii ikään kuin erotuomarina pelissä, jonka joukkueiden kokoonpanona ovat toisaalta yritys ja toisaalta sen omistajat ja muut sidosryhmät. Tilintarkastajan tehtävä ei ole olla kummankaan joukkueen puolella vaan hän varmistaa, että kaikki tapahtuu pelin sääntöjen mukaan.

Riippumattomuus takaa sen, että tilintarkastaja ei käänny kummankaan joukkueen kannattajaksi. Näin ollen riippumattomuus turvaa tilintarkastajan työn luotettavuuden ja sen, että tilintarkastaja raportoi työnsä tulokset totuudenmukaisesti tilintarkastuskertomuksessa. Tilintarkastajan tulee aina toimeksiantoa hyväksyessään arvioida, täyttyvätkö riippumattomuuden edellytykset. Jos riippumatonta tilintarkastusta ei ole mahdollista suorittaa, tilintarkastajan ei tulisi ottaa toimeksiantoa vastaan.

Tilintarkastajan riippumattomuudella on kaksi puolta

Riippumattomuus voidaan jakaa kahteen osaan, tosiasialliseen riippumattomuuteen ja riippumattomuuden ulkoiseen kuvaan. Tosiasiallinen riippumattomuus viittaa tilintarkastajan henkilökohtaiseen asenteeseen, joka takaa rehellisyyden ja objektiivisuuden periaatteiden noudattamisen tarkastustyössä. Tilintarkastajalla tulee siis olla objektiivinen asenne ja hänen tulee pyrkiä toimimaan rehellisesti. Ulkopuolinen tarkastelija ei kuitenkaan voi luotettavasti määrittää tilintarkastajan tosiasiallista riippumattomuutta, vaan hän joutuu tyytymään riippumattomuuden ulkoiseen kuvaan.

Riippumattomuuden ulkoinen kuva viittaakin ulkopuolisten tarkastelijoiden näkemyksiin tilintarkastajan riippumattomuudesta. Omistajat ja yrityksen muut sidosryhmät arvioivat tilintarkastajan työn luotettavuutta ja tilintarkastuskertomuksen antaman tiedon oikeellisuutta tilintarkastajan riippumattomuuden ulkoisen kuvan perusteella. Tilintarkastajan tulee pyrkiä siihen, että hänen riippumattomuutensa on ulkopuolisen tarkastelijan kannalta uskottavaa ja välttää tilanteita, joissa riippumattomuuden ulkoinen kuva saattaa vaarantua.

28

Tilintarkastajan riippumattomuus on monen tekijän summa

Keskeinen tapa tarkastella tilintarkastajan riippumattomuutta on kartoittaa sitä vaarantavia tekijöitä. Niin tilintarkastajien kuin heidän asiakkaidensakin tulisi pyrkiä vähentämään riippumattomuutta vaarantavia tekijöitä, jotta tilintarkastajan tosiasiallinen riippumattomuus ja riippumattomuuden ulkoinen kuva pystyttäisiin turvaamaan kaikissa tilintarkastustoimeksiannoissa. Keskeisiä uhkia riippumattomuudelle ovat oman edun tavoittelun uhka, oman työn tarkastamisen uhka, asianajon uhka, läheisyyden uhka ja painostamisen uhka.

Oman edun tavoittelun uhka syntyy, jos tilintarkastaja voi hyötyä taloudellisesti asiakkaasta tai hänen etunsa ovat ristiriidassa asiakkaan edun kanssa. Näin ollen riippumattomuus voisi vaarantua esimerkiksi tilanteessa, jossa tilintarkastaja omistaa tarkastettavan yrityksen osakkeita. Osakkeiden omistaja toivoo luonnollisesti yrityksen hyvää menestystä, jolloin saman henkilön toimiminen yrityksen tilintarkastajana ei ole mahdollista.

Oman työn tarkastamisen uhka riippumattomuudelle on olemassa, jos tilintarkastaja johtopäätöstä muodostaessaan joutuu arvioimaan aiemman tilintarkastuksensa tulosta tai tilintarkastaja on aikaisemmin ollut asiakkaan palveluksessa sellaisessa asemassa, jossa hänellä on ollut mahdollisuus vaikuttaa tilintarkastuksen kohteeseen. Esimerkiksi tilintarkastajan tarjoamat konsultointipalvelut saattaisivat johtaa oman työn tarkastamiseen, kun edellisinä vuosina annetut neuvot esimerkiksi kirjanpidon suhteen tulevat tilintarkastuksen kohteeksi myöhemmin.

Tällöin tilintarkastajalla on jo ennakkokäsitys kirjanpidon tilasta, eikä hän pysty täysin objektiivisesti arvioimaan sen oikeellisuutta.

Asianajon uhka riippumattomuudelle tarkoittaa puolueellisen näkökulman valitsemista julkisesti tilintarkastusasiakkaan asioissa siten, että tilintarkastajan oma objektiivisuus voi vaarantua tai se voi näyttää vaarantuvan. Asianajon uhka voisi syntyä esimerkiksi oikeudenkäynnissä, jossa tilintarkastaja toimii joko asiakkaansa puolesta tai tätä vastaan. Tilintarkastajan tehtävä ei ole toimia jonkin tilintarkastuksen osapuolen tukijana, vaan hän valvoo kaikkien etua tasapuolisesti.

Myös läheisyyden uhka liittyy tilintarkastajan puolueettomaan asemaan. Läheisyyden uhka viittaa tilintarkastusasiakkaan henkilöstöön pitkään jatkuneisiin ja läheisiin suhteisiin, joiden johdosta tilintarkastaja saattaa alkaa suhtautua liian myötämielisesti asiakkaan näkemyksiin. Esimerkiksi vuosia kestäneet tilintarkastustoimeksiannot saattavat johtaa liian tuttavallisiin ja luottavaisiin suhteisiin tilintarkastajan ja tarkastuskohteen välille.

Painostamisen uhkaa voidaan pitää läheisyyden uhan vastakohtana. Painostamisen uhka riippumattomuudelle voi syntyä, jos vaikutusvaltainen tai dominoiva asiakas uhkailee tilintarkastajaa. Näissä tapauksissa asiakas saattaa esimerkiksi yrittää painostaa tilintarkastajaa tekemään päätöksiä, jotka ovat ristiriidassa tilintarkastajia sitovien säännösten kanssa. Painostuskeinona saatetaan hyvinkin käyttää uhkailua tilintarkastajan vaihtamisella. Näissä tilanteissa tilintarkastajan tehtäväksi jääkin harkita, antaako hän riippumattomuutensa vaarantua säilyttääkseen toimeksiantonsa.

Tilintarkastajan riippumattomuutta uhkaavien tekijöiden vaikutusta on pyrittävä ehkäisemään, jotta voidaan luottaa tilintarkastajan objektiivisuuteen tarkastuksen aikana. Esimerkiksi päävastuullisen tilintarkastajan säännöllisen vaihtamisen ja erityisen tarkastusvaliokunnan perustamisen uskotaan turvaavan tilintarkastajan riippumattomuutta tehokkaasti. Erityisesti nämä keinot estävät liian läheisen suhteen muodostumisen tilintarkastajan ja yritysjohdon välille.

29

Päävastuulliset tilintarkastajat vaihtoon

Saman henkilön toimiminen yrityksen tilintarkastajana pitkäaikaisesti voi luoda liian läheisen suhteen, jolloin tilintarkastaja voi esimerkiksi samaistua yrityksen johtoon. Tämän ongelman ratkaisemiseksi on esitetty tilintarkastuskertomuksen antavan päävastuullisen tilintarkastajan vaihtamista esimerkiksi seitsemän vuoden välein. Tilintarkastajan vaihtaminen liian usein ei kuitenkaan ole suositeltavaa. Tilintarkastajan asiantuntemus asiakkaan toiminnasta lisääntyy vuosi vuodelta. Tilintarkastajan vaihtaminen tietyin väliajoin lisää kuitenkin luottamusta tilintarkastukseen enemmän kuin se, että sama henkilö toimii yrityksen tilintarkastajana liian kauan.

Tarkastusvaliokunta tilintarkastajan tukena

Suomessakin yleistymässä olevat tarkastusvaliokunnat tukevat tehokkaasti tilintarkastajan asemaa tarkastuskohteessa ja lisäävät tilintarkastajan riippumattomuutta yrityksen johdosta. Tarkastusvaliokunta muodostuu yrityksen hallituksen jäsenistä, joilla on riittävä laskentatoimen ja tilinpäätöskäytännön tuntemus. Tarkastusvaliokunnan tehtäviin kuuluu valvoa yrityksen taloudellista informaatiota sekä seurata sisäistä ja ulkoista tarkastusta. Ulkoista tarkastusta valvoessaan tarkastusvaliokunta huolehtii yhteydenpidosta tilintarkastajaan. Jotta tilintarkastajan ja toimivan johdon välille ei muodostuisi liian läheistä suhdetta, myös tilintarkastajan valinta ja tilintarkastustyön seuranta on katsottu tarkastusvaliokunnan tehtäväksi.

Parmalat-skandaali täysiverinen mafiaepos

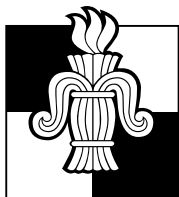
30 Tilintarkastajan riippumattomuuden merkitys tuli korostetusti esiin italialaisen elintarvikejätti Parmalatin konkurssissa. On jopa väitetty, että Parmalatin konkurssiin johtanut petosvyyhti kelpaisi uuden mafiaepoksen käsikirjoituksen pohjaksi. Monien muiden perheyriyten tapaan kansainvälistyminen muodostui Parmalatile liian suureksi palaksi. Elintarvikejätin konkurssi toi esiin muun muassa kaunisteltuja tilejä, huomattavan ylivelkaantumisen sekä lainoilla saatujen varojen ohjaamisen valeliiketoimiin ja tekaistujen yritysten tileille.

Tilintarkastajilla väitetään olleen olennainen rooli Parmalatin finanssikuplan muodostumisessa. Tosiasiallisen riippumattomuutensa menettäneiden tilintarkastajien väitetään katsoneen Parmalatin väärinkäytöksiä läpi sormien. Tilintarkastajan riippumattomuuden ulkoista kuvaa pidettiin yllä vaihtamalla tilintarkastusyhteisöä säännöllisesti. Suuri yleisö ei kuitenkaan tiennyt, että samat tilintarkastajat vaihtoivat työpaikkaansa sitä mukaa kun Parmalat vaihtoi Italian lakia noudattaen tilintarkastusyhteisöä.

Tilintarkastus vaatii reilua peliä

Parmalatin tapaus osoittaa tilintarkastajan riippumattomuuden välttämättömyyden tarkastustyössä. Viime kädessä tilintarkastajan tosiasiallinen riippumattomuus ratkaisee tarkastustyön laadun ja sen, että mahdollisista väärinkäytöksistä myös raportoidaan tilintarkastuskertomuksessa. Useat eri tekijät saattavat kuitenkin muodostaa uhan tilintarkastajan riippumattomuudelle. Näiden uhkien mahdolliseen toteutumiseen voivat vaikuttaa niin tilintarkastajat kuin heidän asiakkaansakin. Myös erityisiä turvakeinoja on mahdollista käyttää tilintarkastajan riippumattomuuden takaamiseksi. Tilintarkastajan säännöllinen vaihtaminen ja tarkastusvaliokunta ovat keinoja turvata tilintarkastajan riippumattomuus ja

tämän myötä yleisön luottamus tilintarkastettuun tilinpäätökseen. Urheilutermein sanottuna, kaikkien tilintarkastuksen osapuolten on noudatettava reilun pelin sääntöjä, jolloin tilintarkastajan riippumattomuuden "harmaa alue" pystytään poistamaan.

V A A S A N Y L I O P I S T O
A V O I N Y L I O P I S T O

Annukka Jokipii haki vauhtia jatko-opintoihin maailmalta

Laskentatoimen ja rahoituksen laitoksen tutkija, Annukka Jokipii, on sukku-loinut opintojen parissa vuodesta 1996, jolloin hän matkasi Intian kautta Vaasan yliopistoon lukemaan kauppatieteitä. Opintojensa lomassa Jokipii suoritti varusmiespalveluksen ja jatko-opintoihin hän haki uutta näkökulmaa sotilasvirkamiehen toimesta Kosovossa. Jokipii painottaa viihtyvänsä yliopistolla ja Vaasassa. Tällä hetkellä keskittyminen on luodattu täydellä teholla väitöstutkimukseen.

Jokipii toimii laskentatoimen ja rahoituksen laitoksella apurahatutkijana. Hänen väitöstutkimuksensa käsittelee yrityksen sisäisen valvonnan rakennetta ja tehokkuutta.

- Aloitin jatko-opinnot vuoden 2001 syksyllä. Välissä olin Kosovossa vuoden sotilasvirkamiehenä, jonne lähdin joulukuussa 2002, Jokipii muistelee, ja summaa tehneensä väitöskirjaansa yhteensä reilut kaksi vuotta.

- Ehdin työstää jatkotutkimusta ensin reilun vuoden ja sitten aihe sai hautua vuoden verran. Koen, että tuona väliaikana oma ajatteluni kehittyi ja sain etäisyyttä aiheeseen, johon olin keskittynyt vuorokaudet ympäri. Pystyin sitten katsomaan tuorein silmin tutkimustani, Jokipii selittää jatko-opintojensa edistymistä.

- Minulla alkaa olla tutkimukseen liittyvä aineisto kerättynä eli analyysivaihe on vielä jäljellä. Positiivisesti ajateltuna ensi vuoden loppuun mennessä tutkimus saattaisi olla valmis, hän arvioi.

Aineisto väitöstutkimukseen on poimittu suomalaisilta yritysjohtajilta kyselytutkimuksena. Kyselyssä on haettu tietoa, siitä miten johtajat näkevät yritysten sisäisen valvonnan.

- Selvitän väitöskirjassani sitä, millä tavalla yrityksessä olevat kontingenssitekijät, esimerkiksi koko, rakenne ja strategia, vaikuttavat yrityksen sisäisen valvonnan rakenteeseen ja rakenne edelleen valvonnan tehokkaaksi arvioimiseen, Jokipii erittelee

- Tutkimustulosten avulla pystytään määrittelemään, millaisen sisäisen valvonnan johtajat arvioivat tehokkaaksi erilaisissa yrityksissä.

Vaihtovuosi varusmieskoulutuksessa

29-vuotias kuopiolaissyntyinen Jokipii aloitti lukion jälkeen opintonsa Kemi-Tornion ammattikorkeakoulussa. Kuitenkin vuosi kaupan- ja hallinnon linjalla jätti kaipauksen johonkin muuhun. Vaasan yliopistoon tie toi vielä Intian ja Nepalín kiertelyn kautta.

- Ammattikorkeakoulussa olin mukana projektissa, jossa haettiin Intian ja Nepalín seudulta yhteistyökumppaneita vaihto-ohjelmiin. Puolen vuoden kiertämisen jälkeen tulin sitten tammikuussa tänne lukemaan kauppatieteitä, Jokipii kertoo opintojensa alkuvaiheesta.

Jokipii ehti keskittyä opintoihinsa puolitoista vuotta, kun ajatus "vaihtoon" lähtemisestä tuli ajankohtaiseksi.

- Tuolloin vaihtoon menemistä hehkutettiin paljon. Itseäni ulkomaille lähtö ei kiinnostanut, koska olin sieltä juuri palannut. Ajattelin silti, että voisinhan minäkin lähteä ikään kuin vaihtoon vuodeksi ja menin Tikkakoskelle varusmiespalvelukseen.

Jokipii myöntää pohtineensa varusmiespalvelun suorittamista jo aiemmin, mutta ajankohta tuntui sopivalta 22-vuotiaana.

- Eniten opin itsestäni ja omista rajoistani, ehkä enemmän henkisesti kuin fyysisesti, sanoo Jokipii.

Reissujensa kautta Jokipii tietää oppineensa tuntemaan itseään. Maailmankuva on laajentunut erilaisten kokemusten kautta eri tavalla kuin pelkästään tutkijana puurtamalla.

-Kosovon vuoden jälkeen oli erittäin mukava palata takaisin Suomeen. Joskus tarvitsee käydä kaukana havaitakseen, että perusasiat ovat meillä suhteellisen hyvin, Jokipii miettii.

Armi Niemelä

Paimen pukin ja kaalimaan vartijana

Heikko sisäinen valvonta työllistää tilintarkastajaa

KTM Annukka Jokipii

Sisäinen valvonta kuuluu arkeen

Jokainen meistä on osallistunut sisäiseen valvontaan joko kotona, töissä tai vapaa-ajalla. Tarkistitko esimerkiksi aamulla että kahvinkeitin oli sammutettu? Entä missä olivat puhelin ja avaimet? Suljitko oven varmasti kotoa lähtiessäsi?

Nämä pienet asioiden tarkistamiset helpottavat päivän kulkua ja estävät yleensä suurempien ongelmien syntymistä. Useimmiten olemme oppineet ennakoimaan asioita kantapään kautta, vahingosta viisastuneina. Kun avaimet ovat kerran jääneet kotiin, saattaa se aiheuttaa ennen oven sulkemista pakonomaisten tarkistusrituaalin, jota toistaa vielä vuosienkin jälkeen.

Yrityksillä ei kuitenkaan ole varaa oppia kaikkia asioita kantapään kautta, vaan niiden on varauduttava tilanteisiin ennakolta. Hyvän sisäisen valvonnan avulla yritys pystyy kohtaamaan uudet tilanteet ja varmistamaan toiminnan jatkuvuuden myös yllättävissä tilanteissa. Kun yrityksen sisäinen valvonta on kunnossa, voivat johto ja tilintarkastaja nukkua yönsä paremmin.

34

Miten työpaikkasi sisäinen valvonta on hoidettu?

Sisäinen valvonta on osa yrityksen johtamista ja riskien hallintaa. Se toimii yrityksessä ikään kuin paimenena, joka valvoo kaalimaan tapahtumia. Kun kaalisatoa uhkaa jokin riski, esimerkiksi nälkäinen pukki, on paimenen tehtävänä puuttua asiaan ja suojata tuleva sato. Sisäisellä valvonnalla pyritään siis turvaamaan yrityksen toiminta niin, että sille asetetut tavoitteet saavutettaisiin.

Sisäisen valvonnan ensimmäinen päämäärä on, että yrityksen toiminta olisi mahdollisimman taloudellista ja tehokasta. Moni on varmasti työpaikallaan huomannut asioita, jotka olisi helpompaa tai halvempaa tehdä toisin. Jotkut ovat saattaneet ihmetellä resurssien haaskaamista pieneen näpertelyyn kun isommat asiat odottavat tekijöitä. Kukaan ei vain ole ottanut asiakseen ehdottaa tai itse tehdä muutosta tilanteeseen. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että esimerkiksi vajaakäytössä olevat tilat ja välineet, tuottamaton työ ja yli- tai alimiehitys havaittisiin ajoissa. Tarkoituksena on siis suunnata toimintoja entistä taloudellisempaan ja tehokkaampaan suuntaan.

Viimeisen firman pikkujoulun tikkakisan tuloksien toimiessa pohjana kuu-kausiraporteille monikaan yritysjohtaja ei pysty tulosten perusteella ohjaamaan

yrittäjästä kannattavampaan suuntaan. Tilanne on vielä vakavampi, jos samassa yrityksessä asiakkaalle annettavaan kuittiin kirjataan todellisten ostosten sijaan vaikkapa lähikaupan viime viikon tarjouslista. Tahtoisitko sinä tehdä kauppvoja tällaisen yrityksen kanssa? Sisäisen valvonnan toisena päämääränä onkin, että käytettävän informaation luotettavuus varmistetaan. Yrittäjästä johdetaan organisaatiossa kulkevan tiedon perusteella ja ongelmia seuraa, kun tiedot eivät perustu todellisuuteen.

Monissa yrityksissä työntekijöiden työmäärä lisääntyy huomattavasti ruuhkahuippuina. Tämä on luonnollista ja osa yrityksen normaalia toimintaa. Jotkin työtehtävät vaativat kuitenkin erityistä tarkkaavaisuutta ja huomiokykyä. Näihin tehtäviin pyritään vaikuttamaan työaika- ja muilla säädöksillä siten, että yleinen turvallisuus voidaan säilyttää. Kukapa tahtois lähteä väsyneen tai pienessä hip-rakassa olevan kuljettajan tai lentäjän kyytiin. Yrittäjästä imago tahriutuu hyvin nopeasti, jos sen toimintaa epäillään laittomaksi tai se on jo rikkonut olemassa olevia sääntöjä. Kolmas sisäisen valvonnan päämäärä onkin, että lakeja, määräyksiä ja yrityksen omia sisäisiä sääntöjä noudatetaan.

Usein kuulee surullisia tarinoita firman autosta, jolla ajetaan kuin viimeistä päivää. Kantava ajatus yleensä on, ettei auton kohtalolla ole niin väliä kun se kerran ei ole oma. Lisäksi työvälineitä "hukataan" koska uusia saa niin paljon kuin kehtaa tilata. Sisäisellä valvonnalla pyritään kuitenkin siihen, että yrityksen omaisuudesta pidetään huolta. Yrittäjästä hankkimia toimitiloja ja työvälineitä tulisi huoltaa ja käyttää siten, ettei niiden arvo alene tarpeettomasti.

Valvonnan arkiset rutiinit

Käytännössä sisäinen valvonta koostuu hyvin arkisista työtehtävistä. Yleensä tehtävät ovat niin vakiintuneita, että niitä ei edes huomaa valvonnaksi.

Tarkkailua suoritetaan jokapäiväisten työtehtävien yhteydessä. Tarkkailua on esimerkiksi pohjakassan laskeminen, laskujen hyväksyminen ja tulevien tilausten tarkastaminen. Tarkkailu on koko sisäisen valvonnan selkäranka. Tarkkailun avulla ongelmat tulevat heti esiin ja niiden selvittäminen voidaan aloittaa välittömästi. Yleensä ongelmien selvittäminen on helpompi tehdä heti, sillä päiviä tai viikkoja tapahtuman jälkeen selvittäminen vie enemmän aikaa ja sitoo turhaan resursseja.

Seurannalla varmistetaan tarkkailun toimivuus. Esimiehet ovat seurannan avainhenkilöitä, sillä he asettavat velvoitteita, valvovat raportointia ja vertailevat saatuja tuloksia. Esimerkiksi myynnin kuukausiraportit ovat osa sisäistä seurantaa. Määrällisesti seurantaa on vähemmän kuin tarkkailua, mutta sitäkin suoritetaan jatkuvasti.

Tarkastus puolestaan on sisäisen valvonnan näkyvin osa, koska tarkastuksen kohde tietää suorituksensa olevan arvioinnin kohteena. Tarkastus ei ole jatkuvaa, vaan se tehdään yksittäisille toiminnoille epäsäännöllisin väliajoin. Tarkastuksen suorittaa pienissä yrityksissä joko johtaja tai muu henkilöstö. Yrittäjästä kasvaessa

voidaan palkata erillinen sisäinen tarkastaja. Sisäinen tarkastaja seuraa sisäisen valvonnan toimivuutta ja raportoi havaintonsa johdolle. Johdon tehtäväksi jää tällöin päättää, minkälaisin toimenpitein se näihin asioihin puuttuu.

Tarkastajat yhteistyössä

Sisäinen valvonta voi vaikuttaa myös tilintarkastuksen etenemiseen. Tilintarkastajan suunnitella tilintarkastusta hän käy läpi yrityksen sisäisen valvonnan ja sen toimivuuden. Tilintarkastuksen suunnitteluun vaikuttaa olennaisesti se, minkälaisen kuvan tilintarkastaja saa kokonaisuudessaan yrityksen sisäisestä valvonnasta.

Mitä heikommin sisäinen valvonta on järjestetty, sitä kattavampi ja yksityiskohtaisempi tilintarkastus tarvitaan. Tämä johtuu siitä, että tilintarkastaja ei voi luottaa siihen, että sisäisen valvonnan päämäärät olisi saavutettu. Hän voi epäillä, että yrityksen toiminnot ovat olleet tehottomia, dokumentit eivät ole luotettavia, lakeja ei ole ehkä olekaan noudatettu tarkasti ja yrityksen omaisuutta on mahdollisesti kadotettu.

Tehokkuuden lisäämiseksi tilintarkastaja ja sisäinen tarkastaja voivat tehdä yhteistyötä. Tilintarkastuksen yhteydessä saattaa toiminnasta tulla esiin sellaisia havaintoja, joita sisäisen tarkastajan tulisi huomioida omia tarkastuksia suunniteltaessaan. Toisaalta sisäinen tarkastaja voi omien työtehtäviensä yhteydessä löytää sellaisia asioita, joita puolestaan tilintarkastajan tulisi ottaa huomioon.

Yhteistyötä voidaan tehdä raporttien vaihtamisen ja yhteisten tarkastussuunnittelutilaisuuksien merkeissä. On kuitenkin huomattava näiden kahden tarkastuksen välinen ero: tilintarkastaja keskittyy omassa työssään yrityksen ulkoiseen tarkastukseen ja valvoo omistajan edun huomioimista. Sisäinen tarkastaja puolestaan keskittyy yrityksen sisäiseen tarkastukseen ja kohdistaa voimavaroja johdon tueksi. Molempien ammattikuntien standardeihin ja niitä tukeviin suosituksiin sisältyy kuitenkin normi, jossa arvioidaan toisen ammattikunnan työtä. Tämä normi edellyttää reagoimaan, ellei tehtävät tule toiselta ammattikunnalta riittävän hyvin hoidetuksi.

Varoituksia ei otettu vakavasti

Yrityksessä voi olla erittäin toimiva sisäinen valvonta ja tarkastus sekä tilintarkastus, mutta skandaaleja voi silti syntyä. Näin kävi esimerkiksi Barings –pankissa, jonka 28-vuotias välittäjä Nick Leeson kaatoi tappioillaan vuonna 1995. Leeson hävisi johdannaiskaupoilla suuria summia ja tappio kasvoi jatkuvasti, kun hän yritti peittää sitä yhä uusilla kaupoilla.

Sisäinen tarkastaja oli kuitenkin jo vuotta aiemmin varoittanut Baringsin johtoa sisäisen valvonnan heikkoudesta vaarallisen työhdistelmän takia. Lee-

sonilla oli nimittäin valtuudet tehdä kauppoja, raportoida tulokset ja hyväksyä itse kirjoittamansa raportit. Sisäisen tarkastuksen varoituksista huolimatta johto ei puuttunut asiaan, vaan katsoi hänet riskin arvoiseksi ja antoi hänen jatkaa toimintaansa. Yrityksen pitkä historia päättyi konkurssiin ja jälkipyykkiä pestiin kauan.

Sisäinen valvonta ei siis tässä tapauksessa yksin pystynyt takaamaan edellytyksiä yrityksen toiminnan jatkuvuudelle vaan siihen olisi tarvittu sekä johdon että koko henkilökunnan tuki. Sisäinen valvonta on siis ennakoivaa riskienhallintaa ja sen antamat hälytykset on otettava vakavasti, jotta yrityksen menestykselle olisi hyvät edellytykset.

”Tilintarkastuslaki muuttuu - yrittäjän tietoisuus”

Johtaja Heikki Hakala
Länsi-Suomen verovirasto, tarkastusyksikkö
Seminaarialustus 25.11.2004

Verohallinnolta pyydettyssä puheenvuorossa toin esille verohallinnon näkökulmaa tilintarkastukseen. Alustuksessa käytin lähdemateriaalina lähinnä Viranomaisyhteistyön kehittämisprojektista (VIRKE) käyttööni saamaa materiaalia ja verohallinnon suunnitteluasiakirjoja. Esillä oli myös yrityksistä tehtyjen asiakaskartoitusten yhteenvetoja.

Tilintarkastus ja verohallinto

38

Osakeyhtiölain uudistamista valmistelleen työryhmän ehdotuksen mukaan maallikkotilintarkastuksesta tulisi luopua ja pieniltä yrityksiltä poistaa tilintarkastuspakko kokonaan. Noin 80 prosenttia verohallinnon asiakkaina olevia osakeyhtiöistä jäisi tilintarkastuksen ulkopuolelle. Verohallinnon kannalta ammattitilintarkastajien suorittamilla tarkastuksilla on positiivinen vaikutus verotuksen perusteena olevien kirjanpitojen tasoon. Kirjanpidon oikeellisuuden ja laadunvalvonnan puutteen katsotaan puolestaan heikentävän kirjanpidosta verotusta varten annettavien tietojen oikeellisuutta.

Osakeyhtiöitä on riskiluokiteltu

Yritysten toimintaa voidaan arvioida erilaisin riskikartoituksin myös verohallinnossa. Viranomaisyhteistyön kehittämisprojekti (VIRKE) on yhdistänyt omaan tietokantaan mm. julkisia luottotietoja ja verohallinnon tietoja. Projektin tietokannassa yhtiöt on riskiluokiteltu kahdelta suurimmalta luottotietoyhtiöltä (Suomen Asiakastieto Oy ja Dun & Bradstreet Oy) saatujen riskiluokkatietojen sekä verohallinnon omien ilmoitus- ja maksulaiminlyönnejä koskevien tietojen perusteella. Korkeimpaan riskiluokkaan joutumisen syynä ovat yleensä julkiset maksuhäiriöt, merkittävät verovelat tai arvioverotus. Toiseksi korkeimpaan riskiluokkaan joutuneilla yrityksillä saattaa olla lievempiä ilmoitusten laiminlyönnejä tai maksuhäiriöitä, puutteellisia tai heikkoja tilinpäätöstietoja tai negatiivista taustaa arvioituna yrityksen vastuuhenkilöiden omien tai heidän muiden yritystensä aikaisempien laiminlyöntien perusteella.

Toimiviksi luokiteltujen osakeyhtiöiden kokonaismäärästä 17.000 kuuluu

korkeimpaan (erittäin suuri riski) ja 22.900 toiseksi korkeimpaan (suuri riski) riskiluokkaan. Ylimpiin riskiluokkiin luokiteltuja osakeyhtiöitä on siis melko runsaasti. Tilintarkastuksesta luopuminen koskisi noin 80 000 verohallinnon asiakkaana olevaa osakeyhtiötä. Epätoivottavan käyttäytymisen voidaan pelätä jatkossa lisääntyvän, kun tilintarkastajien kannanotot kirjanpidosta ja hallinnosta eivät olisi enää pakollisia.

Epätoivottava käyttäytyminen tilintarkastuksissa

Harmaan talouden kohteissa koko toiminta pyritään usein salaamaan viranomaisilta. Verotarkastustilanteissa on havaittu, että kirjanpidot jätetään kokonaan pitämättä tai kirjanpitoon on liitetty vääristeltyjä, vääransisältöisiä tositteita. Harmaan talouden harjoittaja ei anna verottajalle veroilmoituksia, tilinpäätöstietoja eikä muitakaan ilmoitusvelvollisuuden piiriin kuuluvia tietoja. Harmaan talouden toimijat jättävät muutoinkin noudattamatta yritystoiminnan velvoitteita.

Tilintarkastukseen liittyvää epätoivottavaa käyttäytymistä voi listata esimerkein. Näitä ovat mm. tilanteet, joissa tilintarkastaja laiminlyö tehtävänsä kokonaan, jolloin tilintarkastusta ei tehdä lainkaan, vaikka valinta edellyttäisi myös tehtävän suorittamista. Tilintarkastuskertomus voidaan myös antaa, vaikka tarkastusta ei olekaan tehty. Tilintarkastaja voi harjoittaa itse liiketoimintaa käyttäen vastuuasemissa bulvaaneja. Tilintarkastaja voi antaa väärin perustein todistuksen osakepääoman maksamisesta. Tilintarkastaja osallistuu kirjanpidon hävittämiseen tai kätkemiseen tai osallistuu eri viranomaisille annettavien tietojen laiminlyömiseen yhdessä vastuuvollisten kanssa. Joku voi toimia tilintarkastajana vaikka on tuomittu talousrikoksista tai muista rikoksista, eikä siten nauti tilintarkastajalta yleisesti odotettavaa luottamusta.

39

Kaupparekisteritiedot ajan tasalle

Viranomaisyhteistyön kehittämisprojektissa on selvitetty kaupparekisterin tilintarkastajatietoja, joista pari esimerkkiä. Rekisteriin on merkitty KHT- ja HTM-tilintarkastajia, joilla on useita satoja yrityksiä, joihin heidät on valittu tilintarkastajaksi. Määrät ovat niin suuria, että käytännössä ei ole mahdollista tehdä niin montaa tarkastusta vuosittain.

Yli 74.000 toimivassa osakeyhtiössä ei ole kaupparekisteriin merkittyä tilintarkastajaa. Projektin tiedossa ei ole, johtuuko tämä siitä, ettei tietoa ole kaupparekisteriin annettu vai siitä, ettei sitä ole jostain syystä rekisteröity. Tieto tilintarkastajista puuttuu jopa 6.500 sellaiselta osakeyhtiöltä, joilta jo nyt edellytetään vähintään yhtä hyväksyttyä tilintarkastajaa ja jotka osakeyhtiötyöryhmän ehdottamien kriteereiden perusteella jäisivät jatkossakin tilintarkastuspakon piiriin.

Sidosryhmien olisi voitava luottaa julkiseen tietoon. Kaupparekisterin tietoja ollaankin saattamassa ajan tasalle.

Tiliasiantuntijain käyttö takaa laadun jatkossakin

Automaatiota lisätään verohallinnossa muun yhteiskunnan tavoin. Automaattiset prosessit käsittelevät mittavan määrän tietoa nopeasti ja tehokkaasti. Prosessiin integroituu myös automaattisia loogisuus- ja muita valvonnallisia tarkistuksia sekä automatisoidut palvelut. On erinomaisen tärkeää, että verohallinto saa verotuksen pohjaksi oikeat ja luotettavat tiedot. Tiedon ollessa kerralla oikein asiointitarpeet vähenevät ja kaikkien kustannuksia säästyy. Vastuullinen yritys käyttää asiantuntijoita kirjanpito tehtäviensä hoitamiseen sekä tiliensä ja hallintonsa tarkastamiseen jatkossakin.

Pienyrittäjän rahoituspäätös – Uudistuvan lain vaikutukset

Rahoituspäällikkö Riitta Lammi,
Nordea
Seminaarialustus 25.11.2004

Puheenvuorossa käsiteltiin tilintarkastusta rahoittajan näkökulmasta ajan-kohtana, jolloin tilintarkastuslaki on uudistumassa, mutta lopulliset tiedot muutoksien sisällöstä ovat vielä auki.

Rahoituspäätöksen apuvälineitä

Normaalisti rahoituspäätöksen tueksi kerätään materiaalia, joista yksi tärkeimmistä on asiakkaan rahoittajalle toimittama virallinen tilinpäätös. Tilinpäätösmateriaali sisältää tuloslaskelman, taseen, liitetiedot, tase-erittelyn, toimintakertomuksen ja tilintarkastuskertomuksen. Materiaalia voidaan täydentää usein myös yrityksen taloudellisilla ennusteilla tuleville vuosille ja muilla asiakkaan laatimilla suunnitelmilla ja laskelmilla.

Ainakin suurimmilla rahoittajilla on käytössään myös oman yritystutkimusosaston asiantuntijat sekä erilaiset toimiala-analyysit. Tietoa voidaan kerätä myös yleisistä tietolähteistä, kuten esimerkiksi internetistä, ammattikirjallisuudesta, lehdistöstä.

Yrityksen ja pankin tapaamiset ovat tärkeitä tiedonsaannin kannalta, sillä yrityskäynneillä tutustutaan yrityksen tuotantoon, toimintaan ja tiloihin.

Tilinpäätösanalyysi

Rahoittaja laatii saamansa materiaalin perusteella tilinpäätösanalyysin, jossa analysoidaan usean vuoden vertailukelpoiset tilinpäätökset rinnakkain. Tilinpäätösanalyysi sisältää oikaistun tuloslaskelman ja taseen, kassavirtalaskelman, keskeiset tunnusluvut ja tunnuslukujen toimialavertailun.

Tarkastelun kohteena on mm. toiminnan laajuus, kannattavuus, vakavaraisuus, maksuvalmius sekä taloudellisen muutoksen suunta.

Tilinpäätösanalyysistä toimitetaan oma kappale myös yritykselle ja analyysi käydään läpi yhdessä yrityksen ja rahoittajan edustajien kesken.

Mihin tilinpäätös vaikuttaa?

Yrityksen tilinpäätös vaikuttaa mm. seuraaviin asioihin:

- 1) Rahoituksen saatavuuteen, sillä tasainen ja hyvä kehitys sekä valoisat tulevaisuuden näkymät tukevat rahoituspäätöstä
- 2) Tarvittavien vakuuksien määrään
- 3) Luotonvalvontaan
- 4) Hinnoitteluun, sillä hyvällä tilinpäätöksellä, hyvällä maksukyvyllä ja vahvalla taseella on alentava vaikutus korkokuluihin.

Tilintarkastajan merkitys

Rahoittajalle toimitetaan tilinpäätösmateriaalin mukana tilintarkastuskertomus.

Yrityksen tilintarkastaja varmentaa allekirjoituksellaan tilinpäätösmateriaalin oikeellisuuden omistajille ja sidosryhmille (esim. viranomaiset, rahoittajat, kauppakumppanit). Tilintarkastajan pätevyydellä on todellista merkitystä rahoittajalle.

42

Eri yrityksissä tilintarkastajan rooli vaihtelee merkittävästi. Tilintarkastaja voi toimia taloudellisena asiantuntijana ja sparraajana ja siten työskennellä tiiviissä yhteistyössä yrityksen kanssa. Tilintarkastaja voi osallistua rahoitusneuvotteluihin ja antaa lausuntoja ennen erilaisten järjestelyjen toteuttamista. Toisaalta löytyy myös aivan erilaisia yrityksiä, joissa tilintarkastaja on lähes tuntematon yritysjohdolle.

Riippumattomuus ja esteellisyys

Tilintarkastajan riippumaton toiminta antaa tarkastukselle ulkoista luotettavuutta. Tilintarkastajan perustehtävä on raportoida omistajalle, mutta pienyrityksissä omistaja ja yritysjohto ovat usein sama asia. Yleensä "liian läheistä" tilintarkastajaa ei ole kuitenkaan pidetty haittana, vaikka joissain tapauksissa läheisyydellä on saattanut olla negatiivista merkitystä tilintarkastajan toimintaan. Pääsääntöisesti tilintarkastajan konsultointi on edistänyt myös rahoittajan toimintaa.

Uuden lain myötä jää nähtäväksi, tulevatko yritykset käyttämään jatkossa jopa kahta eri tilintarkastuksen asiantuntijaa, joista toinen on varsinainen tilintarkastaja ja toinen on lähinnä konsultti.

Mitä jos ei tilintarkastusta lainkaan?

Koska lakia ei ole vielä vahvistettu, eivät rahoittajat ole vielä varsinaisesti ottaneet kantaa siihen, miten jatkossa menetellään, jos tilintarkastusta ei tarvitse suorittaa pienissä yrityksissä lainkaan.

Todennäköisesti ainakin aluksi asiaa tarkastellaan asiakas- ja rahoittajakohdaisesti. Luotettava ja ammattitaitoinen tilitoimisto lisää tilinpäätöksen luotettavuutta ja korvaa osittain tilintarkastusfunktion. Merkittävässä ja vaativissa rahoituspäätöksissä tilintarkastus tai vastaava tarkastus saattaa tulla kysymykseen, vaikka laki ei sitä vaadikaan. Vapaaehtoisesti suoritettu tilintarkastus helpottaa ja tukee luonnollisesti myönteisten rahoituspäätösten tekemistä. Rahoittajalla on kuitenkin usein riittävät tiedot pienen yrityksen taloudellisesta tilanteesta ilman varsinaista tilintarkastustakin.

Sarjassa julkaistut teokset:

- 1/1991 Kielikylpymenetelmä: Kielen käyttö mielekkääksi
2/1992 En modell för språk i daghem och skola
Language Acquisition at Kindergarten and school
3/1993 Sanomalehtiyliopisto
Suomi lamassa - Esimiestyön kehittäminen -
Suunnittelumaantiede
4/1993 Yrittäjyyden uudet ulottuvuudet
5/1993 Kuluttajakäyttäytyminen
6/1994 Opiskelusta elämänlaatua
aikuisopiskelijan selviytymisopas
7/1994 Kahden kielen kautta monikielisyys
8/1995 Yritysriski vai riskiyritys
9/1995 Kansainväliset liikeneuvottelut
10/1995 Hyvinvointivaltion uudet arvot
11/1996 Tänä päivänä. Sanomalehtiyliopiston tutkielma ajan hengestä.
12/1996 Developing Core Competencies
in Small Business for the 21st Century
13/1996 Kielikylpy: Kielitaitoon käytön kautta
14/1996 Kielikylvyllä suu puhtaaksi
15/1997 Tiimit ja johtaminen
16/1998 Julkisjohtaminen
17/1998 Ihmisiä sanomalehtiyliopistossa 1992-1998
18/1998 Päätöksenteon ja ennustamisen matematiikkaa
19/1998 Johdatus muotoiluun
20/1999 Tuhat vuotta Pohjanmaan historiaa
21/2000 Aluetalouden rakenteet ja toiminta
22/2001 Tuotantotalouden erityiskysymyksiä.
Ketterää ja tuottavaa ulkoistamista kestävä kilpailukyvyyn
näkökulmaa unohtamatta
23/2002 Itsetuntemuksesta voimaa työssä jaksamiseen
24/2003 Nimellä paikka löydetään Pohjanmaallakin.
Nimistöt ja nimistöntutkimus
25/2004 Hyvä, paha informaatio –
informaatio-oikeuden erityiskysymyksiä